ਪੈਗਾਮ

ਦਸੰਬਰ 1986 ਕੀਮਤ 2 ਰੁਪਏ

ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹੋ

1. ਫਾਰੂਖ-ਰਾਜ਼ੀਵ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ
2. ਕਲਕੱਤਾ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ
3. ਜ਼ਾਤ, ਜਮਾਤ ਤੇ ਕੌਮ
4. ਮੁਲਾਜਮ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਫੁੱਟ ਬਾਰੇ
5. ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆ ਤੇ ਦਲਿਤ ਸੰਮੇਲਨ
6. ਕਿਸਾਨ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਤਾ

ਕੀ ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਕਰੇਗਾ ?
ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ

ਜੂਨ '84 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਬੂਟਾਂ ਹੇਠ ਲਤਾੜ ਕੇ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਕੇ, ਸਮੁਚੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਟ ਲਟ ਬਲਦੇ ਸਿਵੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਏ 'ਚ ਜਕੜਣ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਸਿਖਾਂ ਦੇ 'ਅੱਲੇ ਜਖਮਾਂ' ਉਤੇ "ਮਲ੍ਹਮ" ਲਾਉਣ ਦੀ ਗਲ ਤੁਰੀ ਸੀ। ਤੇ ਇਹ ਮਲ੍ਹਮ ਕੀ ਸੀ ? ਪੰਜਾਬ ਫੌਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ, ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਖਰੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹਸਤੀ ਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਖਤਰੇ ਮੂੰਹ ਆਈ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾਅ ਦੇਣ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਉਤੇਜਤ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਥੋੜੇ ਹੀ ਅਰਸੇ ਵਿਚ, ਸਿਖ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ, ਜੀਹਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵੱਲੋਂ ਲੱਕ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਲਕੇ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀ ਸਮਝ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜੀ

ਅੰਨ੍ਹੀਂ ਤਸ਼ੱਦਦ, ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਜ਼ਲੀਲ, ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਚ ਫ਼ੌਜ-ਪੁਲਸ ਦਾ ਬੇਰੋਕ ਦਾਖਲਾ, ਸਿਖ ਧਾਰਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਖੁਲੀ ਸਿਆਸੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ, ਅਣਗਿਣਤ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਹਜਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ, ਆਦਿ। ਇਸ "ਮਲ੍ਹਮ" ਦੀ ਅਖੀਰ ਸੀ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ 'ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤਾਂ' । ਇਸ "ਮਲ੍ਹਮ" ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨ ਲਗੀਆਂ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੰਦੂ ਜਨੂੰਨ ਭੜਕਾ ਕੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਰਾਜੀਵ ਦੇ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਖੁਲੇਆਮ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ । ਇਸ "ਮਲ੍ਹਮ" ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਾਕਤ ਬਣਕੇ ਉਭਰ ਆਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਲਈ ਮੁੜ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਈ।

ਇਸ ਸਾਲ ਮੁੜ ਫਿਰ ਬਰਨਾਲੇ—ਰਿਬੇਰੋ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਭੇਜਣ ਰਾਹੀ ਖਾੜਕੂ ਸਿਖਾ ਦੇ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਲਕਿਆ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਲਗਿਆ ਕਿ 'ਅੱਤ-ਵਾਦੀਆ' ਦੇ ਅੱਡੇ ਪੱਟ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਲਸ ਨੇ ਮੂਹਰੇ ਲਾ ਲਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲਦੀ ਸਫਾਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸ "ਮਲ੍ਹਮ" ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖਾੜਕੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਰਨੈਲ 'ਰਿਬੇਰੋ' ਖੁਦ ਹੀ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।"

ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਮਜਬੂਤੀ ਤੇ ਵਾਧਾ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਅੱਲੇ ਜਖਮਾਂ ਉਤੇ ਮਲ੍ਹਮ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਲੂਣ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਇਆ ਅਸਰ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਤਾਂ ਭੋਗ ਪੈ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠੂ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿਖਾਂ 'ਚੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਖੇੜੇ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਜਾ ਡਿਗੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਬੇਜ਼ਮੀਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਊ ਟੋਲੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ । ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਖਾੜਕੂ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਿਰ ਨਵਾਂ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸਮਝੌਤਾ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਾਲ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਦੋ-ਟੂਕ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਬਾਦਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਇਕ ਵਾਰ ਮਿਟਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਰਨਾਲੇ ਦੀ ਹੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਠ ਠੋਕਣ ਦੀ ਠਾਣ ਲਈ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੰਦਰ ਬਾਦਲ-ਟੌਹੜੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਗਦਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀਆ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਖੇਡ ਰਹੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਸਿਖ ਜਗਤ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਮਲੇ ਵਜੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਸਿਖ ਵਿਰੋਧੀ ਮਨਸ਼ਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ ਧਰੋਹੀ ਤੇ ਗਦਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਧਿਰਕਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜੇਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸਮੇਤ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੋਧਵਾਦੀਆਂ, ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਂ 'ਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਆਪਣੀ ਪਿਠੂ ਬਰਨਾਲਾ ਹਕੂਮਤ ਰਾਹੀ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਖੁਲੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹੁਣ ਉਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਲੁਕ ਲੁਕਾ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਉਹ ਹਰ ਹੀਲੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਬਰਨਾਲੇ ਰਾਹੀ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲਗਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜੇ ਨੂੰ ਸਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾ ਬਣਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਸਤ, ਥਿੜਕਵੇਂ ਖਾਸੇ ਕਰਕੇ ਬਦਨਾਮ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਠੋਰੀ ਸਿਆਸੀ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਰੋਲ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁਧ ਉਸਦਾ ਇਹੀ ਰੋਲ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਕੂਮਤ ਟੌਹੜੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਜਿੱਤ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇਗੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਦਖਲ ਜਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਵੀ "ਮਲ੍ਹਮ" ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਹਿਲਦਗੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ 'ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ' ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਨਿਰਾਦਰ ਤੇ ਅਪਮਾਨਾਂ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਖਾੜਕੂ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਜਬੂਤੀ ਤੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸੰਦ ਹੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਹੌਲੀ-2 ਉਪਰ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫੌਜੀ ਮਸ਼ਕਾਂ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ ਕੈਂਸਲ ਕਰਕੇ, ਫੌਜੀ ਕਾਨਵਾਈ ਦਾ ਵੱਗਣਾ, ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਈ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਥਾਣਿਆਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ. ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਭਾਵੇਂ ਫੌਜੀ ਪੰਜਾਬ ਫੌਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਫੌਜੀ ਮਸ਼ਕ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫੌਜ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫੌਜ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਹੀ ਰਿਹਸਲ ਹੈ । ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਅਥਾਹ ਜਬਰ ਢਾਹੁਣ ਤੇ ਸਿਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਜੇਲਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿਖ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਚਿੰਤਤ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਫੌਜੀ ਹਲ ਵਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਵਲ ਮਾਮਲਿਆ 'ਚ ਇਹ ਦਖਲ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਦਮ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਫੌਜ ਲਾਉਣੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਸੰਭਾਲਣ ਤੇ ਐਕਟ ਕਰਨ 'ਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਆਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ 'ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ' 'ਚ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁਧ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਢਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ "ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਦਖਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ", ਖਾਸ ਕਰ ਰਾਜੀਵ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ 'ਚ ਫਾਰੂਕ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਰੈਲੀ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦੇਣੀ ਕਿ 'ਏਸ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਵਾਂਗੇ', ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜੰਗ ਛੇੜੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਵਡੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਕਤਲਾਂ ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਦੌਰ ਚਲੇ । ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਫੌਜ ਦਾ ਦਖਲ ਆਨੀ ਬਹਾਨੀ ਵਧਣਾ ਹੀ ਵਧਣਾ ਹੈ।★

ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ :

ਫਾਰੂਖ-ਰਾਜੀਵ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਫਾਰੂਖ਼ ਅਬਦੁੱਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਇਕ ਸਮਝੌਤੇ ਰਾਂਹੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਫਾਰੂਖ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਓਹੀ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾ, ਦੇਸ਼ ਦ੍ਰੋਹੀ ਕੌਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੱਟੜ ਦੇਸ਼-ਭਗਤ ਅਤੇ "ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅੰਖਡਤਾ" ਦਾ ਪੱਕਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਦੱਸ ਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਮਝੌਤੇ ਤੇ ਫੋਰੀ ਕਾਰਨ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ— ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ 1947 ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਬਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਫੌਰੀ ਬਾਦ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦੀ ਖੁੱਦ ਮੁਖ-ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ—ਵੀ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 'ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ' ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਦ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ 1983 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਫਾਰੂਖ਼ ਅਬਦੁੱਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਰੁਧ ਸਖਤ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ 1984 ਵਿਚ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ 'ਤੇ ਕੌਮ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਕੇ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 14 ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਲਬਦਲੀ ਕਰਵਾਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੀ ਐਮ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਦਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹ ਹਕੂਮਤ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਿੰਦੂ-ਵਾਦ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਵਾਦ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਦੁਫੇੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਜਬਰ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਨੇ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ 'ਭਾਰਤ' ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਲਬਦਲੀ ਕਰਕੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਜੀ.ਐਮ. ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸੇ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਫੁੱਟ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸਾਰੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਰੰਗਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਖਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਫਰਤ ਪਾਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿਰਾਵਲ ਦਸਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਖਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਦੰਗੇ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠ ਜੀ. ਐਮ. ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਕੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਬਰੀ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਮੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਹੈਂਕੜਬਾਜ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਜਗਮੋਹਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ। ਇਸਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ ਛਿੜਕਣ ਦਾ

ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ 'ਮੁਸਲਿਮ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ' ਨਾ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਲਈ ਖੁੱਦ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਮੱਧਵਰਗੀ ਤੱਤਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਗਵਰਨਰ ਜਗਮੋਹਨ ਦੀਆਂ ਧਕੱੜ, ਜਾਬਰ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਸਾਂਝੇ ਫਰੰਟ' ਥੱਲੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਵੱਲ ਧੱਕਿਆ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਵਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਖਾੜਕੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਕਾਜੀ ਨਿਸਾਰ' ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਇਹੀ ਬਦਨਾਮੀ ਉਸ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣਾ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਿ ਇਹ ਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗੂ ਫੁੱਟ ਪਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਜਬਰ ਦੇ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠੱਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਸ ਲਈ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮੋਹਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਕੇ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਲਈ ਬਣੇ ਮਾਣ ਤਾਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸਾਂ ਆਰੰਭੀਆਂ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲੇ ਨੂੰ ਵਰਤਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ, ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਅਤੇ ਦੋਗਲੇ ਖਾਸੇ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿਖਦਿਆ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਿਹਰਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭੜਕ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਭੜਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਫਾਰੂਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, "ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿੱਲ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦ੍ਰੋਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆ ਨੂੰ ਵਧਣ ਫੁੱਲਣ ਦੇਂਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਹਾਲਤ ਇਥੇਂ ਤਕ ਮੋੜਾ ਲੈ ਲੈਣ, ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਨੰਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜਿੱਥੇ ਪਿਛਲ ਮੋੜਾ ਹੀ ਨਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸੱਕੇ।"

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੱਸੇ ਜਾਂ ਰਹੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਹਿਮੋਕਰਮ ਤੇ ਹੀ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਾਰੂਖ ਅਨੁਸਾਰ "ਕਾਂਗਰਸ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਰਗੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਠੋਸ ਸਿਆਸੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।" ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲੇ ਦੀ ਇਹੋ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਗੱਠਜੋੜ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ।

ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਸਤ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਪਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਇਹ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਸਤ ਗੱਠਜੋੜ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖੋਂ ਫਾਰੂਖ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਿਆਦਾ ਹਨ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 9 'ਤੇ)

ਕਲਕੱਤਾ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ :

ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਨਦਾਰ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੇ ਆਸਾਰ

7 ਤੋਂ 10 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਖੇ "ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਰੁੱਧ" ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਘੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਸਮਝਦੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ "ਏਕਤਾ" ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਾ ਇਸ ਦੀ "ਅਨੇਕਤਾ" ਨੂੰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਖਤਰੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤ/ਜਾਤ ਪ੍ਰਸਤ ਸੋਚਣੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੂਲ-ਮੁਖਜੀਤੀ ਆਸਰੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਕਦਮ ਹਨ। ਸੱਦੇ ਦੀ ਅਪੀਲ ਉਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਮਦਿਆਲ ਮੁੰਡਾ (ਉਪਕੁਲਪਤੀ), ਅਸ਼ੋਕ ਮਿੱਤਰਾ (ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਸੀ.ਐੱਸ), ਕਰਿਸਨਾ ਰਾਜ (ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ), ਵੀ. ਅਨਾਇਮੁਤੂ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਰਾਵੜ ਲੀਡਰ), ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਹਿਮਦ (ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਯੂਨੀ:), ਬਲਜੀਤ ਮਲਿਕ ਤੇ ਬਲਰਾਜਪੁਰੀ (ਪੱਤਰਕਾਰ), ਰਜਨੀ ਕੋਠਾਰੀ, ਤਾਹਿਰ ਮਹਿਮੂਦ, ਏ. ਜੀ. ਨੂਰਾਨੀ, ਮਧੂ ਕਿਸ਼ਵਾਰ (ਸੰਪਾਦਕ ਮਾਨੁਸ਼ੀ), ਸ਼ਿਆਮ ਬੈਨੇਗਲ, ਕੈਫੀ ਆਜ਼ਮੀ, ਫਾਰੂਖ ਸ਼ੇਖ, ਸਾਗਰ ਸਰਹੱਦੀ, ਸਮਿਤਾ ਪਾਟਿਲ, ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਪਟੇਲ (ਸਭ ਫਿਲਮੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) ਅਤੇ ਵੀ. ਟੀ. ਰਾਜ ਸ਼ੇਖਰ (ਸੰਪਾਦਕ, ਦਲਿਤ ਵਾਇਸ) ਆਦਿ ਨਾਮਵਰ ਹਸਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਡੈਲੀਗੇਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ ਆਦਿ) ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਪਰਭਾਵਕਾਰੀ ਸੀ। ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਐਨਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ, ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਤੇ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ, ਜੁਝਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਕਾਂਗ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਕਿਸ ਕਦਰ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ। ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ "ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ" ਸਬੰਧੀ ਗਹਿਰੇ ਲਗਾਉ (Concern) ਦੀ ਸਾਂਝ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਖਤਰੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਮੂਲ-ਸੋਮੇ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਦਰੁਸਤ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਮੱਤਭੇਦ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਹਕੀਕੀ ਲਗਾਉ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬੇਰਸ ਤੇ ਰੁੱਖਾ ਹੋਣੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਉਸਾਰੂ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਤੇ ਅਸਰਕਾਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਉਪ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੋਸ ਰੂਪ 'ਚ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਸੀ (i) ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਬਾਰੇ (ii) ਇਲਾਕਾਈ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ (iii) ਕਬਾਇਲੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ (iv) ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਦਲਿਤ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ।

ਬਾਦ 'ਚ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚੀ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨੋਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਗ੍ਹਾ, ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਰੱਖਿਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ 8 ਅਤੇ 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਤਿੰਨ ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਰ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰਵੀਂ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਭਰਵੇਂ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਮੁੱਖ ਪਰਚੇ ਸਾਂਝੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ-ਪਰਚੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਉਹ ਇਹ ਸਨ (1) ਜਾਤ-ਪਾਤ ਬਾਰੇ (2) ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ (3) ਮੁਸਲਿਮ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ (4) ਇਲਾਕਾਈ ਪਹਿਚਾਣ ਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ (5) ਕਬਾਇਲੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ।

"ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆ" ਬਾਰੇ ਪਰਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਤੋਂ ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਦੀ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਂਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪਹਿਚਾਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਜਿੰਦ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਗੁੱਲੀ (ਨਿਊਕਲੀਅਸ) ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਮਸਲਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਅਨਿਖੜਵੇਂ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਆਰਥਕ, ਸਮਾਜੀ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ 4-5 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਸਿਆਸੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜੋਰਦਾਰ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮੀਅਤਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਘੋਲ-ਮੋਰਚਾ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਮੁਸਲਿਮ ਸਮੱਸਿਆ" ਉਤੇ ਵੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਡੂੰਘੀ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ। ਇਸ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ 'ਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਭਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਆਕਰਮਣਸ਼ੀਲ ਰਵਈਏ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਚਾਣ ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ ਅੰਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡਰ ਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਝਾਰਖੰਡ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਹਕੂਮਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਰ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਵਤੀਰੇ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ "ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ" ਦੇ ਅਡੰਬਰ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਝਾਰਖੰਡ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਆਏ ਕੁੱਝ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ "ਧਰਮ ਬਦਲੀ" (Conversion) ਸਬੰਧੀ ਮਚਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕੁਹਰਾਮ ਦੇ ਖੋਟ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਿਆ ਕਿ ਝਾਰਖੰਡ ਆਦੀਵਾਸੀ ਕਦੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮੌਲਿਕ ਧਰਮ 'ਸਰਨਾ' ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੱਕੇ, ਝੂਠ ਤੇ ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਬਾਰੇ

ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਨੁਕਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਬਹਿਸ-ਭੇੜ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਹੇ ਕੁੱਝ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ? ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਅੰਦਰ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ" ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਹੇਠ ਆਇਆ। ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਮੱਤ ਇਹ ਆਇਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਰੁਧ ਸਮਝੌਤਾ-ਰਹਿਤ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ" ਵਿਰੁਧ "ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਮਚਾਉਣ" ਦੀ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸੁਧਾਰ-ਮੁਖੀ ਅਮਲ ਛੇੜਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ, ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿੰਦਣ ਦੀ ਫੈਸ਼ਨ-ਨੁਮਾ ਦਲੀਲ ਤੇ ਤਜ਼ਵੀਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਕੁੱਝ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗੁਮਰਾਹੀ ਤਰਕ ਦਾ ਦਲੀਲ-ਭਰਪੂਰ ਖੰਡਣ ਕਰਦਿਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਵੱਖਰੀ, ਸੁਤੰਤਰ ਪਹਿਚਾਣ ਤੇ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਖਤਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲਗਾਤਾਰ ਡਰ ਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦੇ ਮਹੌਲ ਹੇਠ ਸਹਿਕ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੱਖੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਗੋਂ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ, ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਲਟਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੌਕੇ ਦੇ ਇਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੇ ਵਗੈਰ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ-

ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਵਗੈਰ, ਇਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਪਰਚਲਤ ਪਿਛਾਂਖੜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਅਮਲਾਂ/ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇ ਸਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਉਲਟ-ਉਪਜਾਊ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ-ਭੇੜ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਡਾ: ਜੀਵਨਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਅਤੇ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ" ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਪਲੜੇ ਤੋਲਣ ਦੀ ਗਲਤ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਤੋਂ ਵਗੈਰ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ" ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗੁਮਰਾਹਕੁੰਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ: ਜੀਵਨਜੋਤ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਠੋਸ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰੋ: ਰਜਨੀ ਕੋਠਾਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਸ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਭੱਖਵੀ ਅਤੇ ਭਰਵੀਂ ਦਲੀਲ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਤਿ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਸਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਗਤ ਹਾਸਲ ਹੋਈ।

ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ :

"ਖੇਤਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ" ਚੱਲੀ ਮੁਢਲੀ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰੀ/ਕੌਮੀ ਪਹਿਚਾਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖਤਰੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸੁਚੇਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ/ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ (ਆਟੋਨਮੀ) ਦੇ ਮੁਦੱਈ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 'ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਆਯੋਜਕਾਂ ਸਮੇਤ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਵੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਘਚੋਲੇ ਵਿਚ ਸਨ ਤੇ ਜਾਂ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅੰਦਰ ਡਾ: ਜੀਵਨਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸੀ-ਲੈਨਿਨੀ ਨੁਕਤਾਨਜ਼ਰ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 'ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ' ਦੇ ਗੁਮਰਾਹਕੁਨ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਤੱਟਵੀਂ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅੰਦਰ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਡੈਲੀਗੇਟ ਝਾਰਖੰਡ, ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਤੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਥੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਰੁਚੀ ਵਿਖਾਈ ਗਈ। ਖ਼ੁਦ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਹਰ ਦਲੀਲ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ-ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਮਸਲੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਸੰਤੋਸ਼ ਰਾਣਾ (ਜੋ ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.ਐੱਮ.ਐੱਲ. ਦੇ ਇਕ ਧੜੇ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹੈ) ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਬਹਿਸ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮਸਲੇ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਿੱਚੀ ਵਿਧਾਨ ਦੀ 'ਲਛਮਣ ਰੇਖਾ' ਦੇ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਹੱਲ ਸੁਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਸਾਹਮਣੇ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਖਾਣੀ ਪਈ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਰ ਕੌਮੀ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹਾਮੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸੰਮਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ 'ਗੋਲ ਮੋਲ' ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਅਪਨਾਉਣ ਦਾ 'ਸਮਝੌਤਾ' ਹੋ ਗਿਆ।

ਦਲਿਤ ਸਮੱਸਿਆ ਸਬੰਧੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅੰਦਰ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤਿੱਖੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜੀ ਲਾਹਨਤ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਲਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਭਾਰੀ ਗਈ।

ਆਖਰੀ ਦਿਨ, 10 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਫਿਰ ਆਮ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋਈਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਤੱਤ-ਨਿਚੋੜ ਆਮ ਹਾਊਸ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਮਕਸਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੁੱਚੀ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਂਝੀ ਰਾਇ ਅਪਨਾਉਣਾ ਸੀ—ਪਰ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਇਹ ਪਰਤੱਖ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਜੀ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਸਾਂਝੀ ਰਾਇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਐਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਤੇ ਵਰਗਾਂ 'ਚੋਂ ਆਏ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਉਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਇਹ ਮੁਢਲਾ ਉਪਰਾਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਕਰਨ ਵਲ ਵਧਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ, ਜਾਨਦਾਰ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਿੰਨੀਆ ਭਰਪੂਰ ਹਨ—ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਤਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤ ਰੂਪ 'ਚ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਦਰੁਸਤ ਸਿਆਸੀ ਸੇਧ ਅਪਣਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਾਜੀ ਕਾਇਆਂ-ਪਲਟੀ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਮਾਤਾਂ ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਜੁਝਾਰ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ★

ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਫੁੱਟ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿਉਂ ?
ਏਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇ ?

ਗੌਰਮਿੰਟ ਅਧਿਆਪਕ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੁਣ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਫੁੱਟ ਦੇ ਦਹਾਨੇ 'ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਥੇ-ਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਰੱਟਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਮੁਲਾਜਮ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਉਪਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਜੋਰਦਾਰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਮੁਦਿੱਆ ਉਪਰ, ਸਗੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਕਾਬਜ ਰਾਣਾ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਢਿੱਲੋਂ ਗਰੁੱਪ, ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਕਾਬਜ ਤੀਰਥ-ਮਿਨਹਾਸ ਗਰੁੱਪ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਚੌਧਰਾਂ ਲਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦੁਫਾੜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਲਾਜਮ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਟਾਲਾਂ ਵੱਟਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਭਿਆਲੀ ਪਾ ਕੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਂਝ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸਰਗਰਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁੱਪ ਵੱਟਣ 'ਚ ਹੀ ਭਲਾ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਫਿਰਕੂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸੰਦ ਹੀ ਬਣਿਆ। ਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 'ਚ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ, ਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਗਲ ਤੋਰੀ, ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ-ਸਿਆਸੀ ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜੁਬਾਨ ਖੋਹਲੀ, ਨਾ ਫਿਰਕੂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਜਨੂੰਨ ਭੜਕਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਅਨਿਆ ਤੇ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ। ਨਾ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰ ਮੜ੍ਹਕੇ ਜਮ-ਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਤਕ ਵੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ, ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਨ, ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਨਾਉਣ, ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਜਾਬ ਉਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਏਜੰਡੇ ਉੱਤੇ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਮੁਲਾਜਮ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਮੁਲਾਜਮ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਮੁਜਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਮੁਲਾਜਮ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਸਰ-ਗਰਮੀ ਲਈ ਮਤਭੇਦ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਅੰਦਰ ਸਫ-ਬੰਦੀ ਅਸੂਲੀ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ। ਮੁਲਾਂਜਮ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਚੋਂ ਠੀਕ ਗਲਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦੇ ਆਏ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਏਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਾਮਾ ਲਭ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਏਥੇ (ਅਧਿਆਪਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਰਾਣਾ-ਢਿਲੋਂ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਮਿਨਹਾਸ-ਤੀਰਥ ਗਰੁੱਪ) ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ-ਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁਧ ਇਤ-ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਝੜੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਰੱਟੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ-ਗਤ ਖ਼ੁਨਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦਾ ਫੁੱਟ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪਦਾਰ-ਥਕ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਨਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾ-ਜਮ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਜਮਾਈ ਰਖਣ ਲਈ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਨਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਲਚਕਦਾਰ ਕਿਰਦਾਰ ਹੁਣ ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨੰਗਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰ-ਕੁੰਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦਿਤਾ ਫਤਵਾ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਧੜੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਕੇ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਲਾਜਮ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਹੱਥ ਕੰਡਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਥੋਪੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਸਮੂਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਸਰਗਰਮ ਵਰਕਰਾਂ ਸਿਰ ਇਹ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਭਿਆਲੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਗਲਤ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਇਹਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਘੁਲਾਟੀਆ ਵਜੋਂ ਉਭਾਰਨ ਲਈ, ਜਿਥੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੰਗਾਂ 'ਤੇ ਘੋਲਾਂ 'ਚ ਜੁਟਣ ਲਈ ਵਿਉਂਤਾ ਘੜਨ ਲਈ ਅਗੇ ਆਉਣ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ, ਭਖ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ ਅੰਦਰ ਸਰਗਰਮ ਦਖਲ ਲਈ ਬਹਿਸ ਭੇੜ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ-2 ਸਮਝ ਰਖਣ ਦੀ ਖੁਲ ਦੇਣ ਦਾ ਸਾਮਾਂ ਬਣਾਉਣ। ਅਜ ਸਿਰਫ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਫੁੱਟ ਦਾ ਮੁਖ ਦੋਸ਼ੀ ਚੁਣ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਢਣ ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਰਨਾ। ਅਸਲ ਮੁਦਿਆ (ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੰਗਾਂ ਉਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਅੰਦਰ ਸਰਗਰਮ ਦਖਲ) ਉਪਰ ਗਲ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗਲਤ ਠੀਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤੀ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਤੇ ਏਕਤਾ ਦੋਖੀਆ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤੇ ਧੜੇਬੰਦਕ ਗਧੀਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਲਾਜਮ ਫਸੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਖਰ ਹਥ ਪਲੇ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਹੀ ਆਵੇਗੀ। **ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਦਆ ਉਪਰ ਖੁਲੀ ਬਹਿਸ ਭੇੜ** ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਦਖਲ ਅਤੇ **ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਜੱਦੋਜਹਿਦ** ਹੀ ਮੁਲਾਜਮ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਤੇ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਗਰੰਟੀ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗਲ ਕਰਨ ਲਗਿਆ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਵੱਖ-2 ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ, ਚੌਧਰਪ੍ਰਸਤ ਧੜਿਆ ਵਲੋਂ ਫੁੱਟ ਦੇ ਖਿਲਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਖਿਲਾਰੇ ਖਿਲਾਫ ਡੱਟਵੀਂ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 4 ਦੀ)

ਤਰਸ 'ਤੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਅਜ਼ਾਦ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਜਿਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭੜਕੇਗੀ। ਖਰੀਆਂ ਕੌਮੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫਾਰੂਖ਼ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਸਤ, ਦੋਗਲਾ ਅਤੇ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਖਾਸਾ ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਹੋਰ ਮਜਬੂਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖੁੱਦ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਆਸਵੰਦ ਨਹੀਂ। ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਵਟੱਤ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕੌਮ ਲਈ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਸਿਰਫ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁੱਦ ਵੀ ਇਹ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਕਦਮ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀਵਤ ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ।"

ਫਾਰੂਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਨਿਸਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਸਲਿਮ ਆਗੂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮੁਸਲਿਮ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ' ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਚਲਣ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਸਾਰ ਬਹੁਤੇ ਜਿਆਦਾ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ 'ਚੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਮਘਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਜਵਲ ਹਨ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 14 ਦੀ)

ਦਲਿਤ ਸਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਵਲ ਵਿਯੋਗੀ, ਦਲਿਤ ਪਰਚੇ ਕੌਮੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸੀ. ਐਲ. ਚੁੰਬਰ, ਬਾਮਸੇਫ ਆਗੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਰਸੇਮ ਲਾਲ ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਗਲਬੇ ਦਾ ਪਰਦਾਚਾਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦਾ ਤਖਤਾ ਉਲਟਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾ ਦੀ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ।

ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਉਘੇ ਘੁਲਾਟੀਏ ਕਰਨਲ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਹਿਲੀ ਦਲਿਤ ਪੈਂਥਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਐਸ. ਐਲ, ਵਿਰਦੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ 'ਦਲਿਤ ਇਨ-ਕਲਾਬ' ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਮੰਚ ਵਲੋਂ ਪਰਕਾਸ਼ਤ 'ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਸਿੱਖ' ਸੀ। ਮਗਰਲੀ ਕਿਤਾਬ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਾਤਪਾਤ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸਸ਼ੀਲ ਹਨ। ★

ਭਾਰਤੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤ ਸੰਮੇਲਨ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ "ਭਾਰਤੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ" ਵਲੋਂ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਮੇਲਨ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਿਵੇਕਲਾ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ, ਬੋਧੀ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀ ਕਾਰਕੁਨ (ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ) ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਭਾਲਣ ਲਈ ਖੋਜਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਿ 8 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲੇ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ, ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਰਗਰਮ ਕੋਈ 35 ਕੁ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ। 250 ਦੇ ਕਰੀਬ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਇਕ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਪੈਨਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ: **ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ** ਸੇਖਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ **ਮੁਹੰਮਦ ਅਸਲਮ, ਬਾਬੂ ਲਾਲ ਪਤੰਗਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਿਸਟੀਨਾ ਕਾਹਲੋਂ** ਅਤੇ **ਨਵਲ ਵਿਯੋਗੀ** ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। **ਹਾਜੀ ਅਨਵਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ** ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ।

"ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ" ਵਲੋਂ ਇਹ ਸੰਮੇਲਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਿਸਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਟਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ, ਦਲਿਤ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਵਰਗ—ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ—ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਸ ਜੋੜ ਮੇਲ ਨੇ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਵਧਾ ਦਿਤਾ।

ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮੁੱਢ "ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ" ਦੀ ਆਗੂ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮਰਚੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ **ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ** ਵਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪਰਚੇ **"ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹੈ ? ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਕੀ ਕਰਨ ?"** ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਪਰਚੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ,

"ਬਰਾਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਗੈਰ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ 'ਚ ਬਿਆਨਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਠੀਕ ਖਾਸਾ ਪਛਾਣਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਦਰੁਸਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

"ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਜਕੜ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤੋਰ ਮਚਕੋੜੀ ਪਈ ਸੀ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਗਲਬੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਚਕੋੜ ਸੁੱਟਿਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ (ਪੰਜਾਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ ਵਗੈਰਾ-ਵਗੈਰਾ) ਆਪਣਾ ਨਿੱਖਰਵਾਂ ਕੌਮੀ ਰੂਪ ਨਾ ਧਾਰ ਸਕੀਆਂ—ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਆਰਥਕ ਤੇ ਰਿਆਸਤੀ ਢਾਂਚਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਂਦਰੀ ਕਿਰਤ (Centeralised), ਢਾਂਚਾ ਸੀ ਜਿਸਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਰਖੀਆ ਹੋਈਆ ਸਨ।... ...ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਸਗੋਂ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਉਭਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਅੱਜ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ ਜਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

"ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਜਾਤ-ਪ੍ਰਸਤ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਤਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਧਾਰਮਕ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਫਿਰਕੂ ਹਮਲਿਆਂ ਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਡੱਟਵਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਧੱਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਜਾਬਰ ਪੰਜਾ ਤੋੜਨਾ ਪਵੇਗਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਡੱਟਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ।

"......ਜੇਕਰ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀਆਂ

ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ 'ਚ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਵੇ, ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜਕੇ ਖਲੋਵੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਉਸਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਂਝ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜੀ ਰੁਤਬੇ ਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਹ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏਫਲ 'ਚ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਇਨ-ਕਲਾਬੀ ਕਾਇਆ ਪਲਟੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਜਾਤਪਾਤ ਦੀ ਲਾਅ-ਨਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ......"

ਦਲਿਤ ਵਾਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵੀ. ਟੀ. ਰਾਜਸ਼ੇਖਰ ਵਲੋਂ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ" ਪੰਜਾਬ; ਵਰਗੇ ਮੋਰਚਿਆ ਦੀ ਅਜ ਸਖਤ ਜਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਵਰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਕਾਬੂ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਲੋਕ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਹਨ।

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਮਾਰਕਸੀ ਚਿੰਤਕ ਗੁਨਾ ਸਲੀਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਥਾਰੀ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਵ-ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ, ਬੀਤੇ 'ਚ ਬਰਾਮਣਵਾਦ ਸਮਾਜੀ-ਆਰਥਕ ਸਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਂਦ 'ਚ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਸਿਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਇਸਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਨਵ-ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵਖਰਾਂ ਹੈ। ਨਵ-ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਜੂਦ ਅੰਦਰ ਸੁਆਸਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਵ-ਬਰਾਹਮਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਈ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ "ਭਾਰਤ" ਵਿਰੁਧ ਲੜਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਮੂਲਵਾਦ ਹਿੰਦੂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਹੱਕ ਤਕ ਹੀ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਹਿੰਦੂ-ਹਿੰਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਵਿਤਕਰੇ ਤੇ ਧਾਧੇ ਵਿਰੁਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਅੰਦਰ ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਪੱਧਰ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ 'ਭਾਰਤ' ਦੇ ਨਵ-ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੰਕਲਪ ਵਿਰੁਧ ਲੜੇ ਬਿਨਾ ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਜਾਤਪਾਤ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਵਿਤ-ਕਰਿਆਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਸੋਚਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭਰਮ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਭਰਮ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਪਾ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਤੇਲਗੂ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਆਗੂ ਡਾ: ਗੁਰੂਕੁਲ ਮਿਤਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਇਸੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਛਾਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਲਿਖਤ 'ਜਾਤ, ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਕੌਮ" ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਸਨ।

ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ **ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ** ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜਬਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਜਾਤਪ੍ਰਸਤ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਖਾਸਾ ਹੋਣਾ ਅਧੂਰਾ ਸੱਚ ਹੈ ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਮੂਹ (ਕੌਮਾਂ) ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਵਿਤਕਰਾ ਅਤੇ ਜਬਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਕ ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਮੂਹ ਇਸ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀ ਵਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਲਤਮ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਭਵਿੱਖ-ਮੁੱਖੀ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕੇਵਲ ਪੂੰਜੀ-ਪਤੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਵਲ ਵਧਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਦਮਨ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆ ਉਹਨਾਂ ਗਲਤ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਆਂ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੁਝਾਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾ ਦੇ ਰਵਈਏ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਉਪਜੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਲੜਾਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਹੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਨਕਸਲੀ ਪਰਚੇ ਮਾਸ ਲਾਈਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਜੈਕਬ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਉਭਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਘੋਲਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਦੂ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੁਕਰੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਪਸਰ ਰਹੇ ਫਿਰਕੂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਪਿੱਠਭੂਮੀ 'ਚ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਤਕਦੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਫਨਾਹ ਕਰਨ ਵਲ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਿੱਖ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਤਸੱਵਰ ਤਾਂ "ਅਨੇਕਤਾ 'ਚ ਏਕਤਾ" ਅਤੇ ਦੂਜਾ "ਇੱਕਮਿਕਤਾ 'ਚ ਏਕਤਾ" ਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਏਕਤਾ 'ਚ ਪਰੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਕੇ "ਇੱਕਮਿੱਕਤਾ" ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਤਸਵਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਲੈ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਸਿੱਖਾਂ, ਬੋਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਹੇਠ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਉਭਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਰਾਹਮਣੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਜਨੂੰਨ ਤੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ-ਮੁੱਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਲਿਤ ਪੈਂਥਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸਾਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਕਤਰ **ਐਸ. ਐਲ. ਵਿਰਦੀ** ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਕਮਾਂਡ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਹਥਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 1947 'ਚ ਰਾਜ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹੀ ਆਇਆ।

ਅੰਗਰੇਜ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਰਨ ਜਾਤਾਂ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ। ਸੱਤਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲ ਗਈ ਪਰ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਦਲਿਤ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ ਹੁਣ ਬਰਾਹਮਣੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭਨਾ ਅਹਿਮ ਮਹਿਕਮਿਆ-ਨਿਆਂ ਪਾਲਕਾ, ਕਾ[illegible]ਸ ਪਾਲਿਕਾ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਉਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬਰਾਹਮਣ ਜਾਤ 'ਚੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਲਬਾ ਹੈ। ਡਾ: ਅੰਬੇਦਕਰ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਰਥ ਕੱਢਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸੇ ਕਰਕੇ 1952 ਵਿਚ ਹੀ ਡਾ: ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਇਮ ਹੋਣ 'ਚ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਤੇ ਜਾਤੀਵਾਦ ਅੜਿੱਕਾ ਹੈ। ਵੋਟਾਂ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਫਿਰਕੂ ਜਹਿਰ ਫੈਲਾਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਵਰਗੇ ਨਾਹਰੇ ਦੇ ਕੇ, ਲੋਕ ਰਾਜ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਵਾਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਉੱਘੀ ਇਸਾਈ ਆਗੂ ਕਰਿਸਟੀਨਾ ਕਾਹਲੋਂ ਵਲੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਸਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਸਲੂਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਰਵ ਭਾਰਤੀ ਨੇਪਾਲੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਆਗੂ ਟੇਕ ਬਹਾਦਰ ਪਾਠਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਗੋਰਖੇ ਵੀ ਹੋਰਨਾ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਤਕਰੇ ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ-ਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈਮਾਨ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਡਾ: ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਰਚੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਸਦਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵੱਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਖਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿਆਕੇ ਇਸ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤਿਆ ਪਰ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਤ ਬਦਲ ਗਈ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹੀ ਵਰਤਾਓ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਨਜਰੀਏ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਨ੍ਹੀ ਹੀ ਨੇੜਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਾਈ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਬਰਾਹਮਣੀ ਫਿਰਕੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਨਾਲ ਉਪਰ ਚੁੱਕਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦੁਜੈਗੀ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਰਨ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਮਿਹਨਤ-ਕਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਾਸਟਰ **ਖੇਤਾ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤਰ ਆਈ. ਡੀ. ਪੀ.** ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਅਤੇ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਤੇ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਨੂੰ ਪਰਿਆਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀਆ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ 194 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਅਤੇ ਭਦਭਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਕਦੀ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਉਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਬਰ ਢਾਹਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾਂ" ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਕਸਾਏ ਹੋਏ ਕਹਿਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੁਧ ਭੈੜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਮੱਚ ਰਹੀ ਅੱਗ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਏਕਤਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਆਏ "ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਆਉਟ-ਲੁੱਕ" ਪਰਚੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਠਾਕਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜਬੂਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀ, ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਹੱਕੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ।

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੰਬੀਹਾ ਭਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਬਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ, ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਘੜਨ ਲਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਵਡੇ ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲਾਕੇ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਦੁਸਾਂਝ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਖਤਰਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਹੈ। ਰਾਜ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਸਲ ਦੇਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਵੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਕੰਮ 'ਚ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਹਥ ਵਟਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ 'ਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਸਾਝਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਾਜਕ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਮੀਅਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ, ਜਾਤਪਾਤ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਵਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਸੇਧਤ ਹੋਵੇ। ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਧਨਾਢਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਾਲ-ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਰਲਗੱਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਪੂਰਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਬਹੁ-ਧਰਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਹਿੱਤ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਧਰਮ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ 'ਚ ਨਾ ਹੋਣ। ਅਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਰੂਪ 'ਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੀ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜੇਤੂ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਏ ਨਵੇਂ ਰਾਜ 'ਚ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਤਸਲੀ ਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ 'ਚ ਕੋਈ ਹਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਵਿਚ। ਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਚੋਂ ਆਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਤ ਪਾਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਹ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੁੰਦੀ।

ਆਲ ਇਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂ: ਫੈਡ: ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘਖਾਲਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰਾਂ'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿਖ ਦਾ ਹੱਲ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵੋਟ ਢਾਂਚੇ ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਵੋਟ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਉਤੇ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਥੋਪਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮੂੰਹ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਜਥੇਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖਵਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਦਲਿਤਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਈਸਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਖਾੜਕੂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਖਪਾ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੇਅਣਖਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਸੇਖਵਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਕਿ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ (ਜਾਤ ਪਾਤ) ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਹਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀਪ ਸਮੂੰਹ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉਚਾ ਉਠਾਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾਂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾਕਟਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਪਰ 'ਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ 'ਚ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਫੈਡਰਲ, ਸੈਕੂਲਰ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪੁਆਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਪਾਲਿਆ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਹੀ। ਜਦ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਂਦ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਮਾਹਨਿਆਂ 'ਚ ਫੈਡਰਲ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਹੱਕ ਮੰਗਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਦਮਨ-ਚੱਕਰ ਚਲਾਇਆ।

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹਾਜ਼ੀ ਅਨਵਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਰੌਂਅ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਹਮ ਜਿਸਮ ਕੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰ ਸਕਤੇ ਹੈ ਜਿਹਨ ਕੀ ਨਹੀਂ" ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪਾਟਕ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫਾਰੂਖ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੋ ਲੋਕ ਵੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖਾਤਰ ਵਿਕ ਗਏ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਰਨਾਲਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਫਾਰੂਖ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਢਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਸਲਮ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 'ਚ ਡੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 9 'ਤੇ)

ਇਕ ਦਲਿਤ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ :

ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ–ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ

—ਨਵਲ ਵਿਯੋਗੀ

(ਸਕੱਤਰ, ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਪੰਜਾਬ)

ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਸ਼ਬਦ ਅਜ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲੜਖੜਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਉਠ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਅੱਜ ਦਾ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਰਿਸ਼ਟ, ਨਿਕੰਮੇ ਅਤੇ ਬੇਈਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਚਿਕਨੇ ਘੜੇ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਖਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਤੇ ਅੱਜ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਨਿਆਂ, ਆਰਥਕ-ਸਮਾਜਕ ਬਰਾਬਰੀ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਤੜਪ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਨਸਲ, ਰੰਗ-ਭੇਦ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਵਰਣ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਮਾਨਸਕ ਗੁਲਾਮੀ ਲੱਦ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਅਤੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜਨਮ-ਦਾਤਾ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਜਨਮਦਾਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਇਥੋਂ ਦੇ 85 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਆਦਿ ਵਾਸੀ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਕਾਂਦਿਆ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਇੰਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ, ਨਾ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਜਾਰੀ ਯੁਧ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫ਼ਿਰਕੂ ਯੁਧ। ਨਾ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਪਰਮੰਨਿਆ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਨੀਚ ਸ਼ੂਦਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਇਸਾਈ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ) ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਸਫਲ ਕਰਾਂਤੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਬਲਕਿ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵੀ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾ ਲਈ। ਅਰਥਾਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵੀ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ, ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੰਥ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਕਾਫੀ ਸ਼ਕਤੀਸਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇੱਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਉਪਰਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਜਾਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ ਜਾਨੀ ਕਿ ਜਾਤ (ਰੰਗ) ਭੇਦ ਜੋ ਕਿ ਬਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਦਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ) ਦੀ ਰੰਗ (ਜਾਤ) ਭੇਦ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੰਗ ਅਤੇ ਜਾਤ ਭੇਦ ਦਾ ਰਾਖਸ਼ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪਸਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਾਫ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀਆਂ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਇਆ ਜਾ ਸ਼ਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਉਪਰਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ, ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ★

ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ

ਪਾਠਕ ਸਾਥੀਓ

ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਜਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੈਗਾਮ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਛਪੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਪੇਪਰ 'ਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸਾਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਥੀ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਤਾਂ 'ਚ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿੰਜੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਭੇਜ ਸਕੀਏ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰੇ ਸਾਥੀ ਜੀ,

ਜੈਭੀਮ'

ਨਵੰਬਰ 86 ਪੈਗਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪੈਗਾਮ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੋਹੇ ਪੈਗਾਮ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪੜੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਗਠਨ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਚੋਂ ਉੱਭਰਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਰਕਸੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ 1970 ਤੱਕ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਰਖਿਆ ਹੈ।

1980 ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਹਾ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਿਛਾਂਹ ਧੱਕ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਚਾਨਕ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਕ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਘੜ ਲਈ ਸੀ ਜਦੋਂ, ਰੂਸ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, 1925 ਚ ਚੀਨ ਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਚ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੂੰਨ ਪਾਣੀ, ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। 1925 ਚ ਹੀ ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਰਾਮਾ ਸੁਆਮੀ ਨਾਇਕ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਡਾ: ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੀ ਤੂਫਾਨੀ ਲਹਿਰ ਸਿਖਰ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਤੇ ਛੂਤ ਅਛੂਤ (ਸੂਦਰ) ਇੱਧਰ ਵੱਲ ਰੁੱਖ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸੀ ਉੱਥੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੋਚ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਡਾਂਗੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਬਜਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਛੱਤਰੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਸੂਦਰ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਡਰ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਸੂਦਰ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਖੈਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਲਿਤ ਵਾਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਾਇ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਮੋਟੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਲਤੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਗਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਹਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਤੇ ਵੈਸ਼।

ਵੈਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤੀਜਾ ਵਰਗ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ ਬਾਣੀਆ ਵੈਸ਼ ਤੇ ਕੁੱਝ ਜਗੀਰਦਾਰ ਵੈਸ਼ ਹਨ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜਭਾਗ ਚੋਂ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਬ੍ਰਾਮਣ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਬਾਣੀਏ ਵਾਲਾ ਕਿੱਤਾ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਖੋਜ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਵਰਗ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਦਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਖੱਤਰੀ ਦੋਵੇਂ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਰਤੀ ਆਦਿ ਵਾਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ 85% ਹਨ। ਉਹ ਸੂਦਰ ਵਰਗ ਹੈ। ਜੋ SC; ST OBC.MC-(ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚੋਂ ਹਨ।

ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਚ ਹਨ ਕਿ ਜੱਟ ਵੈਸ਼ ਹੈ 1885 ਤੋਂ 1931 ਤੱਕ ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੱਟ ਜਾਟ ਦੋਹੇਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ। ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ। ਜੱਟ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਗਲਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਗੀਰਵਾਦੀ ਰੁਝਾਣ ਹੈ। ਜੱਟ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜਪੂਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦਾ ਬਦਲਵਾਂ ਨਾਂ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉਗੇ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰਲੇ ਵਰਗ ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋਗੇ।

ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਸਾਥੀ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ,

ਲਾਲ ਸਲਾਮ !

ਪੈਗਾਮ ਵਲੋਂ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਸਮਝਾਂ ਕਾਫੀ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਹਰ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਕਦਮ ਬੇਹੱਦ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਝ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕੀ ਗਲਤੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੇ ਹੱਕੀ ਘੋਲ ਅੰਦਰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਅਹਿਮ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹੜਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਚ ਡਟਵਾਂ ਸਾਥ ਨਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਮਲਵੀ ਜਿਹੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਮਾਇਤ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਸੋ ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਐਂਟੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੋਰਸ ਨਾਲ 'ਜੁਮਿਹਿਤ ਐਕਟੇਵਿਟੀ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੇ ਤਾਂ 'ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਮੱਠਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਆਪਦਾ ਇਨ: ਸਾਥੀ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਬਰਨਾਲਾ)

ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਥੀ ਲਾਲ ਸਲਾਮ

ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਪੈਗਾਮ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰਚੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਾਫੀ ਹਕੀਕਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਥੀ ਇਹ ਤਾਂ ਆਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ, ਕਿ ਕੌਣ ਅਸਲੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੈ ਕੌਣ ਸਿਰਫ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬੀ, ਅਮਲ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ। ਬਾਕੀ ਆਪ ਵਲੋਂ 31 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ ਚ ਜੋ ਪਰਚਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭੇਜਣਾ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ

ਗੁਰਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸਮਰਾਲਾ)।

ਪਿਆਰੇ ਕਾਮਰੇਡ

ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਅੰਦਰ ਨਵ-ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੋਕ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਤੇਲਗੂ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਧਿਅਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਕੌਮੀ ਸਵਾਲ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਛਪਿਆ ਸਾਰਾ ਲਿਟਰੇਚਰ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਣਾ

ਪੀ. ਜੀ. ਰੈਡੀ

ਹੈਦਰਾਬਾਦ

(ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚੋ ਅਨੁਵਾਦ)

ਸਾਥੀ ਸੰਪਾਦਕ

ਲਾਲ ਸਲਾਮ।

ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਅੰਕਾਂ 'ਚ ਲਿਖੇ ਕਈ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੱਗੇ। ਜਿਵੇਂ "ਬਾਂਝ ਸਿਆਸਤ ਸਾਂਝਾ ਖਜਾਨਾ ਬਣ ਗਈ," "ਬਲਦੇਵ ਮਾਨ ਦਾ ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ" ਆਦਿ। ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਦੂਸਰੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਿਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਭੁਗਤੀ ਹੈ. ਜਮਾਂ ਨਾਕੂ ਨਾਲ ਨਾਕੂ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਰੜਕੀ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਧੁੱਸ 'ਚੋਂ ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ 'ਚ ਵੀ, ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਝੋਨੇ ਤੇ ਨਰਮੇ ਦਾ ਭਾਅ ਕਿਵੇਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵੀ ਜਲਦੀ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੇਪਰ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। ਜੇਤਕ ਪੇਪਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੌਜੂਦਾ ਭਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਲਿਖਣਾ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਆਰਥਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੇਪਰ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ? ਜੇ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਇਹ ਮਸਲੇ ਛੱਡੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਦਲਿਤ ਲੋਕ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਹਿਬਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਘੜਨ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਿਧਾਨ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ।

ਹਰਤੇਜ ਮਹਿਤਾ

ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ, ਮਹਿਤਾ

ਜਾਤ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਕੌਮ

(ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ''ਤੇਲਗੂ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀ'' ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਰਚੇ 'ਅਜ਼ਾਦ ਕੌਮਾਂ' ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ 'ਚ ਛਪੇ ਇਕ ਲੇਖ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲਿਖਤ ਛਾਪਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅੰਦਰ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅਮਲ ਛੇੜਨਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ—ਸੰਪਾਦਕ)

ਜਾਤਾਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਮਾਤਾਂ ਦੌਲਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਕੌਮ ਹੀ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ। ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ-ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰੱਖਣ 'ਚ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੌਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਸ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਕੋ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿਤੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਮਾਨਸਿਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਵੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਾਲਤਾਂ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੂਮੀ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਢੰਗ ਹਨ। ਹਰ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ ਵੀ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਧਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਜਾਤਪਾਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹਰ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਇਕੋ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਕੋ ਹੀ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ।

ਹਰ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇਲਗੂ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਕਾਮਾ ਅਤੇ ਰੈਡੀ ਉਚ ਜਾਤੀਆਂ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵਕਲੀਗਾਸ ਅਤੇ ਲਿੰਗਾਆਇਤ। ਹਰਿਆਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਟ, ਬੰਗਾਲ ਅੰਦਰ ਮੁਖਰਜੀ ਅਤੇ ਬੈਨਰਜੀ ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਰਾਇ ਅਤੇ ਪਟਨਾਇਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਖਾਸਾ ਕੌਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਨਾਲ ਕੌਮ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੜਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰ ਸਿਰਫ ਕੌਮ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਪਧਰ ਤੇ ਹੀ ਇਕੱਠਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਹੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ, ਤਾਮਿਲ, ਨਾਗੇ, ਮੀਜੋ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਮਤਈ, ਤੇਲਗੂ ਆਦਿ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਾਸੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਹਨਾਂ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ 'ਚ ਆਈ ਕੌਮੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦਾਂ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ 'ਚ ਆਏ ਲੋਟੂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਜਿਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੌਮੀ ਪਧਰ ਤੇ ਜਦੋਜਹਿਦਾਂ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਣ ਲਗਾ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣ ਲਗੀਆਂ।

ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਕੌਮੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਅਗ-ਵਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਕਟ 'ਚ ਫਸ ਗਈ ਹੈ। ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ 'ਚ ਵਰਤ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 19 'ਤੇ)

ਬਠਿੰਡੇ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਰੈਲੀ

5 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬੁਢਲਾਡਾ, ਮਾਨਸਾ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ, ਜੈਤੋ, ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਸੰਗਰੂਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵੱਖ 2 ਪਾਸਿਓ ਤੋਂ, 5100 ਦੇ ਕਰਜੇ ਮੁਆਫ ਕਰੋ, ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰੋ, ਨਕਲੀ ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਓ, ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ 'ਚ ਕੀਤਾ ਵਾਧਾ ਵਾਪਸ ਲਓ, ਝੂਠੇ ਪੁਲੀਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਬਾਗੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰੋ ਆਦਿ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ 10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਠਿੰਡਾ 'ਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਸਪਰੇਅ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪੀਪੀਆਂ ਤੇ ਥੋੜਾ-2 ਨਰਮਾ ਤੇ ਜੀਰੀ ਲਿਫਾਫਿਆਂ 'ਚ ਪਾਕੇ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਰੈਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਬੱਛੂਆਣਾ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਾਅਦ ਲੱਗ ਭਗ 1500 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕੱਠ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤਿੰਨ-2 ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਲਾ ਕਚੈਹਿਰੀ ਵੱਲ ਚਲ ਪਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਜਾਅਲੀ ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦੁਆਈਆਂ ਬਣਾ ਕਿ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਗੋਲ ਡਿੱਗੀ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਥੇ ਮੁਜਾਹਰਾ ਰੋਕ ਕੇ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੇਨ ਬਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ। ਸੋਟੀਆਂ ਤੇ ਟੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖਾਲੀ ਪੀਪੀਆਂ ਤੇ ਨਰਮਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਚੁਕਿਆ ਵੇਖ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੁਜਾਹਰੇ ਵਲ ਖਿਚਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਕਚਹਿਰੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕਿ ਰੈਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਲਗ ਭਗ 4 ਵਜੇ ਤਕ ਚਲੀ। ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਵਖ-2 ਬੁਲਾਰਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੁਪਿੰਦਰ ਮਾਨ ਤੇ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੋਵਾਲ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ । ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੋਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੱਚਾ-2 ਕੱਟ ਮਰੇਗਾ। ਅਖੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 4 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਨਰਮਾ ਤੇ ਜੀਰੀ ਨੂੰ ਢੇਰ ਲਾ ਕੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਮਾਨ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜੁੜੇ ਸਮੂਚੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅਥਰੂ ਬਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਖੁਸੇ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਭੁਪਿੰਦਰ ਮਾਨ ਨੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਫਸਲ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਐਨ ਸਿਰ ਤੇ ਅੱਗ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਸਿਰਫ ਏਥੋਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਲਵਾਗੇ ਸਗੋਂ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਗੇ । 1974 ਦੇ ਬਠਿੰਡੇ 'ਚ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਤੋਂ 12 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਰੈਲੀ ਤੇ ਮੁਜਾਹਰਾ ਸੀ ।

ਹਰਤੇਜ਼ ਮਹਿਤਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਮਹਿਤਾ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 18 ਦੀ)

ਚਾਹੀਦੀ । ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਨਾਅ ਵਰਤ ਕੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾਰਾਓ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 'ਚ ਐਮ. ਜੀ. ਆਰ. ਅਤੇ ਅਸਾਮ 'ਚ ਪ੍ਰਫੁਲਾ ਕੁਮਾਰ ਮੋਹੰਤਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਪਰਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਟੂ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਮ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾ ਲੋਟੂ ਤੱਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਚ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਅਗੇ ਆਉਣ ਦਾ ਹੁਣ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ।

[ਇਸ ਲਿਖਤ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ—ਸੰਪਾਦਕ]

ਮਾਲਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਨੇ ਬਰਜਿੰਦਰਾ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਫਗਵਾੜਾ ਗੇਟ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾਕੇ, 1 ਏ, ਗੋਲ ਮਾਰਕੀਟ, ਮਿਲਾਪ ਰੋਡ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ।

ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰੋ,

ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੜ ਬੰਨੋ

(ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੈਵੋਲਿਉਸ਼ਨਰੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੋਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸਕੋ ਵਿਚ ਹੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਤਾ) ।

ਬਰਨਾਲਾ—ਬਲਵੰਤ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਡੀਆ ਦਲਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਢਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਬਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਨੌਜੁਆਨਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵੱਲ ਧੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ [ਏ. ਆਈ. ਆਰ. ਐਸ. ਐਫ.] ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪਲੇਚੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀ ਹਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਮੰਗਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਇਹ ਲਹਿਰ ਉਠੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਨਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਹਾਕਮ ਦਲਾਲ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਂਝੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਪੂਛ ਬਨਣ ਜਾਂ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਖੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆ ਦੋਵੇਂ ਖਤਰਨਾਕ ਰੁਝਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚਕੇ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸੂਚਨਾ

ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਗਏ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੂਪ 'Programme for liberation of the Punjabi nationality' ਦ ਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਾਡੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਬਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੌਰੀ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜ ਦੇਵੇ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜਾਂ 'ਚੋਂ ਆਏ ਨਵੇਂ ਆਰ-ਡਰਾਂ ਤੇ ਕਾਪੀਆ ਭੇਜਣੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਖਰੀਦੇ ਹੋਣ, ਜੇ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੂਪ ਸਾਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਸਦਮਾ

70ਵਿਆਂ 'ਚ ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਨਾਲ ਉਭਰੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਤੇ **ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਵੀ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ** ਸਾਥੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਛੜ ਗਏ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਅਥਾਹ ਜਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੇਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ ਬੋਲੀ 'ਚ ਗਾਏ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਿਆਂ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਹੈ । **ਅਦਾਰਾ ਪੈਗਾਮ** ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਮੌਤ ਉਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

BOOK POOT
PRINTED MATTER

TO

PAIGAM
1 A, Gole Market, Milap Road,
JALANDHAR 144001 Pb India.